

Nr 334.

Av herr **Helger**, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition, nr 96, angående upprättande av praktiska ungdomsskolor.

I Kungl. Maj:ts proposition nr 96 föreslås i punkt 5, avd. A:

»För lärjungar, som avgått från egentlig folkskola utan att erhålla fullständigt avgångsbetyg, ävensom för lärjungar, som avgått från mindre folkskola, må i stället för fortsättningsskola anordnas ersättningsskola, och skall lärjunge i ersättningsskola vara underkastad skolplikt enligt samma grunder, som gälla för lärjunge i egentlig fortsättningsskola.»

Detta förslag är grundat på den fullt riktiga utgångspunkten, att de barn, det här är fråga om, icke äga förutsättningar att draga tillräcklig nytta av undervisningen i den egentliga fortsättningsskolan, men att även för dessa barn bör beredas någon fortsatt undervisning.

Med avseende på lärjungematerialet bli emellertid dessa ersättningsskolor högst olika.

De barn, som avgå från folkskolan utan att erhålla avgångsbetyg, äro enligt folkskolestadgans 48 § dels sådana, som på grund av fattigdom hindras att bevista skolan, tills de inhämtat hela lärokursen, och dels sådana, som äro så klen begåvade, att de på denna grund ej kunnat nå fram till godkänd avgångsexamen.

Vad de förstnämnda barnen beträffar, har riksdagen hos Kungl. Maj:t begärt, att bestämmelser må utfärdas till förhindrande av att barn för fattigdoms skull få lämna skolan för tidigt, och sådana bestämmelser torde snart vara att motse. Men även i fråga om de senare barnen, de klen begåvade, kan förväntas åtgärder, som göra möjligt, att så många som möjligt nå fram till godkänd avgångsprövning. Sådana åtgärder äro: genomförandet av bestämmelsen, att ingen får avgå efter § 48 före fyllda 14 år, införandet av ett sjunde skolår samt åtgärder till förhindrande av dålig skolgång.

När dessa reformförslag blivit verklighet, kan det antagas, att antalet av barn, som få avgå från den egentliga folkskolan utan att erhålla fullständigt avgångsbetyg, blir synnerligen litet och kommer att inskränka sig till sådana, som stå mer eller mindre på gränsen till andesvaghet.

De barn, som avgå från mindre folkskolor däremot, äro med avseende på begåvning likställda med dem, som avgå från folkskolor. Det är endast den svaga skoltypen, som är orsak till att de icke hunnit inhämta nog kunskaper för deltagande i en fullständig fortsättningsskola. Att bereda dessa barn tillfälle att genomgå en enklare fortsättningskurs, är naturligtvis synnerligen lämpligt.

Däremot förefaller det mindre lyckligt att sammanföra dessa barn med dem, som på grund av klen begåvning avgå enligt folkskolestadgans 48 §, eller att inrätta samma slags fortsättningskurser för så olika slag av barn. Det torde bliva alldeles nödvändigt att utarbeta helt andra läroplaner för de fortsättningsskolor, som skola utgöra en påbyggnad till mindre folkskolan, än för dem, som befolkas av endast klent begåvade barn. Men då borde också olikheten komma till synes i benämningen på de båda skoltyperna.

Beteckningen ersättningsskola är som bekant införd i den nu gällande folkskolestadgan som benämning på en 6-veckorskurs för de barn, som avgått från folkskolan efter § 48, och denna benämning skulle naturligtvis kunna bibehållas för dessa skolor och en ny, t. ex. »mindre fortsättningsskola» införas för de på mindre folkskolan byggda fortsättningskurserna. Det förefaller emellertid som skulle namnet »repetitionsskola» för de förra och »ersättningsskola» för de senare bättre motsvara de olika skolornas ändamål. Huvudsaken är dock, att läroplanerna avpassas efter barnens olika mottaglighet och behov.

Formuleringen av punkten om ersättningsskolan giver vid handen, att meningen icke är att göra inrättandet av sådana skolor obligatoriskt. Anledningen härtill är förmodligen insikten om svårigheten att anordna dylika skolor på den rena landsbygden, vilken insikt gjort sig så starkt gällande, att man icke ens ansett sig kunna säga, att skolor av detta slag böra inrättas, utan nöjt sig med det synnerligen svaga uttrycket »må».

Även vid bedömandet av frågan om svårigheten att inrätta detta slags fortsättningsskolor måste göras en bestämd skillnad mellan de skolor, som utgöra en påbyggnad till mindre folkskolan, och dem, som äro avsedda för klent begåvade barn. I fråga om de förstnämnda torde mycket sällan finnas något verkligt hinder för deras upprättande, om läroplanen ansluter sig till vad barnen inhämtat i mindre folkskolan och anspråken på lärarinnan inte ställas allt för högt. Det synes därför mycket väl

kunna gå för sig att göra inrättandet av dylika ersättningsskolor obligatoriskt.

Annorlunda ställer det sig med fortsatt undervisning för de barn, som avgå enligt § 48. Om förut nämnda bestämmelser till begränsande av dessa barns antal bli genomförda, blir det ytterst få barn, som komma att tillhöra denna kategori. I städer och större samhällen på landsbygden kunna visserligen särskilda ersättningsskolor för dessa barn anordnas, men på den glest befolkade landsbygden blir säkerligen de ifrågavarande barnens antal så litet, att det knappast kan begäras, att för dem anordnas skolor, än mindre att inrättandet av dylika skolor göres obligatoriskt.

Det inträffar då, att de ifrågavarande barnen få gå utan undervisning under den tid deras kamrater gå i fortsättningsskolan, och känndomen härom kan göra sådana barn och deras föräldrar mindre angelägna att nå fullständig avgångsexamen. Genom avgång enligt § 48 kunna de ju slippa ifrån sin skolplikt i fortsättningsskolan. Detta är så mycket mera beklagligt, som dessa barn mycket väl behöva så länge som möjligt stå under skolans inflytande.

Det enda sättet att avhjälpa här nämnda missförhållande synes mig vara, att ifrågavarande barn åläggas att efter den tidpunkt, då de skulle fått avgå enligt § 48, bevista den egentliga folkskolan under en tid, motsvarande den, under vilken deras kamrater bevista den fortsatta undervisningen. Härigenom bleve dessa barn i tillfälle att erhålla en välbehövlig repetition av åtminstone en del av det som genomgåts i folkskolan. Därjämte skulle en sådan bestämmelse i hög grad befördra intresset för erhållande av fullständigt avgångsbetyg och därigenom inträde i fortsättningsskolan, som naturligtvis måste bli mer lockande än den förut nämnda fortsättningskursen.

Även en annan beaktansvärd fördel för dessa barn skulle vinnas genom det föreslagna obligatoriska deltagandet i den egentliga folkskolan.

Erfarenheten visar, att ibland ifrågavarande barn finnas åtskilliga, som endast äro sent utvecklade, och vilkas slumrande anlag just vid 14—15-års-åldern vakna. Det komme därför säkerligen att inträffa, att ett och annat av de barn, som vid avgångsexamen icke kunnat godkännas efter § 47, efter att ha ytterligare sex veckor gått i folkskolan befinnas mogna för erhållande av fullständigt avgångsbetyg och därför följande år erhålla rätt att delta i fortsättningsskolans undervisning.

På grund av det anförda får jag vördsamt föreslå sådana ändringar i den i kungl. propositionen nr 96 föreslagna organisationen av fortsättningsskolor,

att för lärjungar, som avgått från mindre folkskolor, i stället för fortsättningsskola anordnas ersättningsskola, och att lärjunge i ersättningsskola skall vara underkastad skolplikt enligt samma grunder, som gälla för lärjunge i egentlig fortsättningsskola,

att för lärjungar, som avgått från egentlig folkskola utan att erhålla fullständigt avgångsbetyg, anordnas, där så ske kan, repetitionsskolor i stället för fortsättningsskolor, och att lärjunge i repetitionsskola skall vara underkastad skolplikt enligt samma grunder, som gälla för lärjunge i egentlig folkskola,

att lärjungar, som avgått från folkskola utan fullständigt avgångsbetyg, men för vilka på grund av lokala förhållanden undervisning i repetitionsskola icke kan beredas, skola vara underkastade skolplikt i egentlig folkskola under en tid, svarande emot den, under vilken de eljest skulle bevistat repetitionsskola.

Stockholm den 12 mars 1918.

Nils Helger.